

The Defacto Gazette

МЭДЭЭЛНЭ

ЗОРИГЖУУЛНА

МЭДЭЛЖҮҮЛНЭ

Пүрэв, 2020.02.06, №05 (134)

УЛС ТӨР, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ, БИЕ ДААСАН,
УЛС ТӨРИЙН НАМААС ХАРААТ БУС, ДОЛОО ХОНОГ ТУТМЫН ГЛОБАЛ СОНИН

www.jargaldefacto.com

WEEKLY

ДеФакто **НИЙТЛЭЛ**
№514

Д.Жаргалсайхан
Эдийн засагч, нийтлэлч

МОНГОЛЫН ХӨГЖЛИЙН ЗОРИЛГО Хүний хөгжил

ХУУЛИЙН ЗАСАГЛАЛ

Ц.Батболд
Хөгжлийн эдийн засагч (PhD),
олон улсын хуульч

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага

III НҮҮРТ

ДеФакто **ТОЙМ**

➤ УЛААНБААТАР ХОТЫН
ТҮГЖРЭЛИЙГ 90 ХУВЬ
БАГАСГАЖ ЧАДАХ УУ?

➤ СОНГУУЛИЙН ТОЙРОГ
ХУВААРИЛАЛТ
ШУДАРГА ЭСЭХ

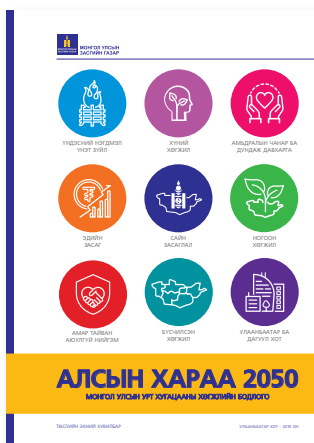
VI НҮҮРТ

Засгийн газар Монгол улсыг хөгжүүлэх “Алсын хараа 2050” хэмээх урт хугацааны хөгжлийн бодлого боловсруулан УИХ-д өргөн бариад байна. Энэ баримт бичигт хөгжлийн бодлого буюу алсын хараагаа арав, арван жилээр гурван үе шаттай хэрэгжүүлэхээр тусгажээ. Ингэхдээ есөн том чиглэлээр зорилтуудаа тодорхойлсон байна. Үүний нэг чиглэл нь хүний хөгжил юм. Хүний хөгжлийн зорилгоо биелүүлж “Чанартай амьдралын баталгаа бүхий нийгмийн хамгаалалттай, аз жаргалтай амьдралын ээлтэй орчинд, гэр бүлийн амьдралын баталгаа, улс орны хөгжлийн суурь болсон чанартай боловсролыг хүн бүр эзэмших боломжийг бүрдүүлэн нийгмийн идэвхтэй МОНГОЛ ХҮН-ийг хөгжүүлж, Хүний хөгжлийн индексийг 0.9-д хүргэж, аз жаргалын индексээр эхний 10 орны тоонд багтах болно” гэжээ. Хүний хөгжлийн индекс 0.9-д хүрнэ гэдэг нь өндөр хөгжилтэй Норвеги, Герман, Шинэ Зеланд зэрэг барууны орнуудын түвшинд очно гэсэн үг.

УЛС ОРНЫ ХӨГЖЛИЙГ ХҮНИЙ ХӨГЖЛӨӨР ХЭМЖИХ НЬ

Хүний хөгжлийн тухай ойлголт 1980-аад оноос дэлхий нийтэд яригдаж эхэлсэн бөгөөд онолын суурийг нь Нобелийн шагналт эдийн засагч Амартьяа Сэн тавьсан. Тэрээр “Чадавхид суурилсан аргачлал” (capabilities approach) гэх онолыг 1980 онд боловсруулжээ. А.Сэн хөгжлийг эдийн засгийн өсөлтөөр (ДНБ) тодорхойлох нь өрөөсгөл гээд хүнд сайн сайхан амьдралыг бүтээхэд тодорхой чадавх (capabilities), үйл ажиллагаа (functionings) шаардлагатай гэжээ. Өмнө нь эдийн засагчид зөвхөн нөөц, баялагийг л бий болгоход голлон анхаарч байсан учир хөгжлийг эдийн засгийн өсөлтөөр л ойлгож байлаа. Хүнд өөрийнхөө сайн сайхан гэж итгэж үнэмшиж байгаа амьдралаа бүтээхэд шаардлагатай боломж, чадавх нь байна уу гэдэг л хамгийн чухал аж. Жишээлбэл, унадаг дугуй гэх тээврийн хэрэгсэл байлаа гэхэд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн унаж чадахгүй. Дугуй унах орчин нь аюултай бол дугуйны хэрэг бас л гарахгүй.

А.Сэнийн онолоор ядуурал нь зүгээр л нөөцгүйн (мөнгөгүйн) тухай асуудал биш юм. Ядуурал нь тэр хүмүүст сайн сайхан амьдралд нь хэрэгтэй чадавх хангалтгүй байгаатай холбоотой. Жишээ нь хүнд өвчтэй хүн бол бусад хүмүүс шиг эдийн засгийн харилцаанд орж чадахгүй. Бичиг үсэгт тайлагдаагүй бол ямар ч их хөрөнгө мөнгө өвлөсөн түүнийгээ үр ашигтай зарцуулж чадахгүй гэх мэт.

А.Сэнийн энэ онолд тулгуурлаж НҮБ хүний хөгжлийн индекс бий болгосон. Улс орнуудаар энэ индексийг гаргахын тулд зөвхөн нэг хүнд ногдох үндэсний нийт орлогоос (ҮНО) гадна, эрүүл мэнд (дундаж наслалт), боловсрол (иргэд нь хэдэн жил суралцах ёстойгоос хэдэн жил суралцаж байна) гэх гурван үзүүлэлтийг тооцож байна. МУ-ын хүний хөгжлийн индекс яаж өөрчлөгдөж ирснийг дараах хүснэгтээс харж болно.

Хүснэгт: Хүний хөгжлийн индекс

	Дундаж наслалт	Хэдэн жил суралцах ёстой (Expected years of schooling)	Сургуульд суралцаж буй дундаж жил (Mean years of schooling)	Нэг хүнд ногдох ҮНО (2011 PPP\$)	Хүний хөгжлийн индекс
1990	60.3	10.2	7.7	5,048	0.583
1995	61.2	7.7	7.8	4,176	0.553
2000	62.9	9.4	8.2	4,646	0.589
2005	65.1	12.7	8.6	5,938	0.649
2010	67.4	14.6	9.5	7,086	0.697
2015	69.1	15.0	10.1	10,435	0.736
2016	69.3	14.2	10.1	10,324	0.730
2017	69.5	14.2	10.2	9,892	0.729
2018	69.7	14.2	10.2	10,784	0.735

Дээрх хүснэгтээс харахад МУ-ын хүний хөгжлийн индекс 2018 онд 0.735-тай байхад 2050 онд 0.9 болгох гэнэ. Гэтэл 2005 онд баталсан МУ-ын Мянганы хөгжлийн зорилтоор хүний хөгжлийн индексийг 2015 он гэхэд 0.83-т хүргэнэ гэж байлаа. 2020 онд ч үүнд хүрээгүй л байна. Энэ хэр бодитой вэ? Төр засаг маань хариуцлага хүлээсэн үү?

Эх сурвалж: НҮБХХ

БОДЛОГЫН БАРИМТ БИЧГҮҮД ГАРГАХ НЬ “ЦААС” ҮЙЛДВЭРЛЭЛ ҮҮ?

Монголын төр засаг 1990 оноос хойш 567 удаа бодлогын баримт бичиг гаргаад байна. Эдгээрийн дотор улс орны хөгжлийг бүхэлд нь хамарсан баримт бичиг нь мэдээж цөөхөн. Бодлогын энэ олон баримт бичгүүд яагаад цаас үйлдвэрлэл болоод л өнгөрсөн бэ?

Олон шалтгаан буйгаас хамгийн гол нь бодлогын хүрээнд хэт олон зүйлийг хамруулсан, төвлөрсөн бус байсан явдал. Хоёрт, зорилтуудаа тодорхойлохдоо нийгмийн зөвшилцлийг бий болгож чадаагүй. Зорилт хэт олон болохоор нийгмийн зөвшилцөл бий болох боломжгүй. Гуравт, хөгжлийн зорилтуудаа улсын төсөвтэй уялдуулдаггүй байсантай холбоотой.

Тиймээс У.Хүрэлсүхийн ЗГ-т зөвлөхөд хүний хөгжлийн индекс нь хөгжлийн гол зорилго гэж үзээд, үүнд хэрхэн хүрэх вэ гэдгээ л нийгмээрээ зөвшилцмөөр байгаа юм. Улс төрийн нам, хүчнүүдийн мөрийн хөтөлбөр ч гэсэн хүний хөгжлийн зорилтод хүрэхэд чиглэсэн, сонгогчид ч түүнд ямар арга

замаар хүргэх вэ гэдгээр нь сонгоно гэсэн үг. Эцэст нь жил бүрийн улсын төсөв энэ зорилт руугаа чиглэх учиртай.

Яг ийм маягаар хөгжлийнхөө чиглэлийг тодорхойлсон улсуудын нэг бол Шинэ Зеланд. Шинэ Зеланд эдийн засгийн хөгжлийн бодлогоо Сайн-оршихын эдийн засаг (Well-being economics) гэдэг. Тэдний хөгжлийн энэ стратегийг улсын төсвийн бодлогоос нь харж болно. Тэд улсын төсвөө бас Сайн-оршихын төсөв (Well-being budget) гэдэг бөгөөд төсвийн зардалд дараах таван зорилтыг оруулдаг.

1. Сэтгэцийн эрүүл мэндийг сайжруулах
2. Хүүхдийн ядуурлыг бууруулах
3. Маори болон бусад нийгмийн бүлгүүдийн тэгш бус байдлыг арилгах
4. Дижитал эрин үед хөл нийлүүлэх
5. Хүлэмжийн хийг бууруулах тогтвортой эдийн засаг руу шилжих

ХҮМҮҮНЛЭГ, ИРГЭНИЙ, АРДЧИЛСАН НИЙГЭМ

Магадгүй монголын түүхэн дэх нийгмийн зөвшилцлөөр бүтсэн цорын ганц баримт бичиг бол 1992 оны Үндсэн хууль. Уг хуулийн оршилд “хүмүүнлэг, иргэний, ардчилсан нийгэм” бий болгоно гэж хөгжлийн зорилтоо кодлочихсон юм. Тиймээс хөгжлийнхөө зорилтыг алс холоос хайх биш, энэ хүрээнд л тодорхойлъя. Үр дүнгээ хэмжихдээ харин хүний хөгжлийн индексээ л барья.

Ц.Батболд

Хөгжлийн эдийн засагч (PhD), олон улсын хуульч

ХУУЛИЙН ЗАСАГЛАЛ

Нэгдсэн Үндэстний байгууллагын 75 жилийн
ойд зориулан НҮБ-ын ажилтан Ц.Батболд бичив.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллага

Дэлхийн 2-р дайн эхэлснээр Үндэстнүүдийн Лигийн үйл ажиллагаа үндсэндээ зогсож, 1929 онд шинэчилсэн дайны үед баримтлах олон улсын стандартын тухай Женевийн конвенцууд ч зөрчигдөж эхлэв. Гитлер зүүн талдаа харилцан үл довтолх гэрээтэй болж аваад өрнөд Европыг хэдхэн сард эзлэж, Английг бөмбөгдөн номхотгож баруун талдаа айлтгүй болмогц ЗХУ-д халдав.

ЗХУ-ын хувьд Германд 1918 онд алдаж байсан газар нутгийг буцааж эзлэхээс гадна, Гитлер “Майн Камф” номдоо зарласан шигээ дорд гаралтай Славянуудыг колончлохоор зүүн тийш дайрлаа гэхэд Польштой гэрээтэй Англи, Франц байлдаж саатуулна, 2 фронтод зэрэг байлдахгүй гэсэн Германы уламжлалт стратегид (Schlieffen plan) баригдана гэж тооцоолж байсан бололтой байдаг. Гэвч Англи, Франц дайн зарласан хэрнээ байлдахын оронд Францын хил дагуу байгуулсан хамгаалалтын (Maginot) зурвасын ард хүлээсэн хөгийн дайн (phony war) хийжээ. Тэр үед баруун хилийн тойргийг даргалж байсан Жуков байдал аюултай, бэлтгэл муу байгааг анхааруулж, Черчилль хил дээр нь асар их цэрэг зэвсэг бөөгнүүлж байгааг мэдэгдэж, Рихар Зорегегээс эхлэн тагнуулын олон мэдээ өдөр цагтай нь хэлж байсан боловч Сталин Гитлерт итгэсэн хэвээр, Германтай байлдуулах гэсэн өдөөн хатгалгад автагдаж болохгүй гэсэн хатуу байр суурьтай байсан байдаг. Дайн эхлээд 9 хонож байж ард түмэндээ радиогоор үг хэлсэн ч шоконд орсных байсан гэж түүхчид тайлбарладаг. Ингээд Германы цэрэг гурван чиглэлээр цөмөрч нэг долоо хоногт Минск, хоёр долоо хоногт Киевт хүрч, 9-р сард Ленинград, 10-11-р сард Москва, Одесст тулж ирэв. Үүнд 1936-1938 онд Сталины явуулсан “их цэвэрлэгээний” үеэр орчин үеийн хурдан дайны онолыг ойлгож байсан М.Тухачевский тэргүүтэй цэргийн дээд удирдлагыг хэлмэгдүүлсэн байсан нь их нөлөөлсөн гэдэг. ЗХУ-ын 5 маршалын 3; 9 адмиралын 8; 15 армийн

командлагчийн 13; 186 дивиз командлагчийн 154 нь хэлмэгдсэн гэсэн судалгаа байдаг. Бараг л хэт хурдан давшиж хангамж тасалдсан, зуны хувцастай цэргүүд нь Оросын өвөлд өртөж зэвсэг техник нь царцсаны ачаар л давшилт нь гацсан гэдэг. Улмаар Гитлер генералуудаасаа зөрөн урд зүгт Сталинград, нефтийн эх үүсвэр рүү хүчээ шилжүүлж Курскд бут цохиулснаар 1943 оноос л байдал нааштай эргэсэн байдаг. Холбоотнуудтайгаа харилцаагаа сайжруулахын тулд 1943 онд Коминтернийг татан буулгасан боловч, Польшид 1939 онд олзолсон 4421 офицерыг Хатынд буудаж булсныг Германчууд мөн онд олж, дэлхий нийтэд цацсаныг Фашистуудын хийсэн хэрэг гэж үгүйсгэсэн нь ЗХУ-ын нэр хүндэд нэн муу нөлөөлсөн (Крымыг эзэлсний дараа Германд тусалсан гэж Татарууд, Халимагуудыг хоморголон баривчилж цөлсөн) байдаг.

Байлдааны бэлтгэл муутай ч дайны олзоос хоцрохоос айсан Муссолини Хойд Африкт довтолж Гитлер тусалсан боловч мөн 1943 онд Англи-Америкийн цэрэгт ялагдав. Япон Азид Германаас дутахгүй “цахилгаан дайн” хийж, Энэтхэг-Хятадын хойг, Малайз Сингапур, Хонконг, Тайланд, Бирм, Индонез, Филиппин мөн Номхон далайн олон арлыг эзлэн “живэхгүй онгоц тээгч” болгон бэхжүүлсэн боловч, 1943 оноос Америкийн тэнгисийн хүчин арлаас арал чөлөөлөх замаар Япон руу давшиж эхлэв. Мөн 1943 оны үеэс Атлантын далайг хэрсэн Германы

▶ шумбагч онгоцнуудыг дарж авснаар Холбоотнуудад зэвсэг нийлүүлэлт эрс сайжирч, 1944 оны 6-р сард Францаас 2-р фронт нээсэн нь ялангуяа дайны хамаг хүндийг үүрч байсан Улаан армид тус болов (Хятад 10; ЗХУ 7.5; Герман 6; Япон 2.5; Англи АНУ тус бүр 0.5 сая орчим цэргээ алуулсан гэдэг). Ингээд 1945 оны 4-р сарын 25-нд Америк Зөвлөлтийн цэргүүд хоёр талаас

уулзаж, 5-р сарын 7-нд Герман бууж өгсөн бол, Япон 8-р сарын 6 ба 9-нд атомын бөмбөг хаясны дараа ч хариу өгөхгүй байсаар Зөвлөлтийн цэрэг Манжуурт орсны дараа л бууж өгөхөө мэдэгдсэн байдаг. Түүгээр ч барахгүй бууж өгснийг эзэн хаан зарлахын өмнө түүнийг эсэргүүцсэн офицерүүд ордныг нь эзлэхийг оролдсон байдаг.

НҮБ-ЫГ БАЙГУУЛАХ ЭХЛЭЛ

АНУ-ын хувьд бидэнд хамаарал багатай энэ дайнд оролцохгүй гэсэн үзэл 1-р дайны үеэс ч хүчтэй байсан төдийгүй, АНУ-ыг дайнд оруулахын тулд Хятадаас болон Герман-Италитай байгуулсан эвслээсээ гар гэх зэрэг мэдээж хүлээж авахгүй шаардлага тавьсаар, Японоор довтлуулсан гэж Рузвельтийг хардаж байв. Конгресс 1937-1939 онд төвийг сахих хатуу хуулиуд гаргасан тул Ерөнхийлөгч Америкийг “ардчиллын арсенал-агуулах” болгоно гэж зарлан зэвсэг үйлдвэрлэлийг эрчимжүүлж, бэлэн төлөх чадваргүй Холбоотнууддаа түрээслэн зээлэх (lend-lease) нэрээр үндсэндээ үнэгүй нийлүүлэх болов. Ялангуяа жижигхэн Финляндтай тун тааруу байлдсан Улаан арми дайнд хурдан ялагдвал Герман-Японы аюул дийлдэхгүй болно гэж айсан Конгресс 1941 оны 11-р сард нэг тэрбум долларын lend-lease тусламж ЗХУ-д үзүүлэх (нийтдээ 11 тэрбум хүрсэн) болсон нь хамгийн хүнд үед аврал болсон гэж Сталин мэдэгдсэн байдаг. Мөн 1942 онд 2-р фронт нээхийг бодно гэж Рузвельт ЗХУ-д мэдэгдэж байсан боловч, өмнөд Европыг довтлох хүсэлтэй Черчилль эсэргүүцсээр хойшлогдсон байдаг. Ер нь Рузвельт 1933 онд Ерөнхийлөгч болмогцоо ЗХУ-ыг хүлээн зөвшөөрч, дайны дараа ЗХУ-ын дэлхийд эзлэх байр суурь үүргийг ойлгож, харилцан ойлголцлоо сайжруулахыг чармайж байсан байдаг. Вилсоны засагт далайн цэргийн орлогч сайд байсан тэрээр Үндэстний Лигийн доголдлыг сайн ойлгосон, зөвхөн хамтын үнэт зүйлсэд үндэслэсэн их гүрнүүдийн нягт хамтын ажиллагаа л ирээдүйн сайн сайхныг хангаж чадна гэж үздэг байжээ. Тэр АНУ дайнд орохоос ч өмнө 1941 оны 8-р сард Черчилльтэй уулзахдаа дайны дараа “хамтын аюулгүй байдлын байнгын систем бий болгож, бүх улс орны төр засгаа

чөлөөтэй сонгох, тэдний зөвшөөрөлгүйгээр нутаг дэвсгэрийг нь өөрчлөхгүй байх эрхийг баталгаажуулна” гэсэн Атлантын дүрэм (Atlantic Charter) гаргасан нь Үндэстний Лигийг орлох НҮБ-ыг байгуулах эхлэл байв. Улмаар 1942 оны 1-р сард Вашингтонд гаргасан Нэгдсэн Үндэстний тунхаглалд 27 орон нэгдэн, 1943 оны 10-р сард НҮБ-ыг байгуулах тухай АНУ, Англи, ЗХУ, Хятадын хамтарсан мэдэгдэлд гурван орны гадаад явдлын сайд, Гоминданы Москвад суугаа элчин сайд гарын үсэг зурсан байна. Гэвч Сталин эхнээсээ ардчилсан засаглалын зарчим, ялангуяа Улаан арми эзлээд байгаа зүүн Европын орнуудад нийтийн сонгууль явуулахаас эмзэглэж, НҮБ-аар хэлэлцүүлэх асуудалд хориг тавих эрх (зөвхөн шийдвэрт вето хийхийг зөвшөөрсөн), Зөвлөлтийн 15 бүгд найрамдах улсад бие даасан гишүүний санал өгөхийг (зөвхөн 3-т нь зөвшөөрсөн) шаардан цааргалж байсан тул 1944 оны 8-10-р сард Вашингтоны орчим болсон зохион байгуулах хурлаар НҮБ-ын дүрмийг эцэслэн шийдвэрлэж чадаагүй байна. Ингээд Ялтын бага хурлын үеэр НҮБ-ыг дэмжүүлэхэд Рузвельт хамгийн их анхаарч Сталинд онцгой дотно хандсаны (Черчилль ▶▶

► түүнд их сандарсан) улмаас Сталины тавьсан бүх хүсэлтийг хүлээж авсан гэж судлаачид шүүмжилдэг. Сталин ар Монголын тусгаар тогтнолоос гадна Манжуурын төмөр зам, Далианы (Дальний) далайн боомт, Өмнөд Сахалин, Курилийн арлуудын асуудлыг тавьж оронд нь Японы эсрэг дайнд оролцох, Хятадын коммунистуудыг Гоминдантай хамтран ажиллахад туслахаар амалсан гэжээ (Wesley M. Bagby. *America's international relations since world war one*. 1999, Oxford University Press, 121-р хуудас).

Өөрсөдтэй нь зөвлөлгүй гаргасан Монголын талаарх шийдвэрийг Гоминданы Хятад тун дурамжхан хүлээн авснаар барахгүй хожим нь ЗХУ Японоос олзолсон зэвсгээ Маод өгч гэрээгээ зөрчсөн гэж НҮБ-ын тогтоол гаргуулан 1945 оны Найрамдал холбоотны гэрээгээ 1952 онд хүчингүй болгосон байдаг. Гэхдээ тэд Рузвельттэй зөрөх боломжгүй байв. Учир нь Рузвельт Америк Английн өмнөх үеийн тусгай эрхүүдийг цуцлуулж, ямар ч нэмэргүй ядуу орон гэж Черчилль (бас Сталин) үздэгийн эсрэг Хятад бол ирээдүйн үүрэгтэй, том орон гэж аюулгүйн зөвлөлийн байнгын гишүүн болгож, зэвсэг техникээр тэтгэж байв. Үүний зэрэгцээ 1943 оны 11-р сард Рузвельт Черчилль нар Кайрт Чан Кай Шитай уулзахад дайны дараа ар Монголыг Хятадын хэсэг болгохыг хүссэн байсан тул 1944 оны зун хөдөө аж ахуйч мэргэжилтэй Дэд Ерөнхийлөгч Волтерыг О.Латтимортой Орос Хятад явуулахад Чан Кай Ши өгсөн зэвсгийг нь Японтой биш коммунистуудтай байлдахад зориулж, авлига газар авснаас гадна Маогийн арми Япончуудтай илүү байлдаж, илүү шударга сахилгатай байна гэсэн мэдээтэй эргэж ирсэн байв. Волтер Монголд 7-р сарын 2-нд Чойбалсантай уулзсан ба Монголчууд Хятадын хэсэг байх хүсэлгүйгээр барахгүй, өвөр Монголыг нэгтгэх хүсэлтэй байна гэж илтгэсэн байна. Үүнийг ойлгуулахад О.Латтимор Дилав хутагт нар онцгой хувь нэмэр оруулжээ (Дилав хутагт. Ариун сэтгэл авралын үндэс УБ.31-р хуудас)

Эцсийн дүнд 1945 оны 4-6-р сард Сан Францискод НҮБ-ын дүрмийг тохирч фашизмын эсрэг тэмцсэн орнууд гарын үсэг зурав. Олон улсын аюулгүй байдлыг хангах талаар НҮБ-ын тавьсан зорилго Лигийг гүйцээгүй боловч, Герман Японыг холбоотнууд эзлэж

милитаризмыг үндсээр нь арилган, бүрэн ардчилал тогтоосон, эдийн засаг нийгмийн хөгжил, хүний эрхийг хангах зорилтуудыг шинээр дэвшүүлсэн байна. Үүнд 1944 оны 7-р сард АНУ-д хийсэн Нэгдсэн Үндэстний Мөнгө санхүүгийн бага хурлаас байгуулсан ОУВС ба Дэлхийн Банк чухал үүрэгтэй байв. Гэвч ЗХУ тэдгээрт ороогүй ба Улаан арми чөлөөлсөн орнуудад чөлөөт сонгуулийг хязгаарласан коммунист засаглал тогтоож социалист лагерын орнуудыг төмөр хөшгөөр тусгаарласнаар АНУ-д коммунист нөлөөллийг хязгаарлах (Truman doctrine of containment) номлол албан ёсны бодлого болов. Энэ нь дэлхий дахинд хүйтэн дайныг эхлүүлж, тэр нь Солонгос Вьетнамын зэрэг халуун дайнд хүргэжээ. Үүнд болдог бол ажлаа өгөөд НҮБ-ын анхны дарга болж дэлхий дахинд энх тайван тогтоох мөрөөдлөө биелүүлэхсэн гэж ойр дотныхондоо ярьж байсан Ерөнхийлөгч Рузвельт 1945 оны 4-р сарын 12-нд 63 настайдаа цус харваж нас барсан нь бас нөлөөлсөн гэдэг. Лигийн гашуун сургамжийг давтахгүйн тулд Америкийн төлөөлөгчдөд Конгрессийн гишүүдийг оролцуулснаар 12-р сарын 10-нд шинэ НҮБ-ыг АНУ-д байрлахыг Конгресс санал нэгтэй урьжээ. ЗХУ шинээр гишүүн элсүүлэхэд өөрийг нь дэмжих орнуудын тоотой тэнцүүлнэ гэж хориг тавих болсноор Итали Испанийг элсүүлвэл Албани, Болгар гэх зэргээр хэсэг хэсгээр нь алгуур элсүүлж (1950-1955 онд бүр нэг ч гишүүн элсүүлээгүй) байсанд Монгол бас нэрвэгджээ. Явсаар 1962 онд Монгол улс НҮБ-ын гишүүн болоход түүнийг бэтгэртлээ хүлээж байсан эх орноосоо урвагч гээд төлөөлөгчид нь ч уулздаггүй нутгийн маань лам өвгөн ганцаар уйлан харж суусан байдаг. Харамсалтай нь өнөөдөр Аюулгүйн Зөвлөлийн гишүүн орнууд өөрсдөө дахин НҮБ-ынхаа дүрэм зарчмыг зөрчсөн үйлдэл хийж, хамгийн гол нь Ерөнхийлөгч Трамп АНУ-ын уламжлалт гадаад бодлогыг үндсээр нь эвдсэн, хүчтэй томоороо далайлгаж (bully), наймаалцах (transactional) байдлаар бусад оронд хандаж байгаа нь олон улсын хамтын ажиллагааны системийг бусниулж, хүчтэй нь зөв (might is right) үзэл, үндсэрхэг сөргөлдөөнд түлхэж байгааг мэргэжилтнүүд бараг санал нэгтэй халаглаж байна.

2020.02.05

ДеФакто **ТОЙМ**

Ням гараг бүр VTV телевизээр 21 цагт гардаг Дефакто тоймын эмхэтгэл:
2020.02.02-ны дугаар

Долоо хоног бүрийн тойм, <http://jargaldefacto.com/category/12>

УЛААНБААТАР ХОТЫН ТҮГЖРЭЛИЙГ 90 ХУВЬ БАГАСГАЖ ЧАДАХ УУ?

УБ хотод нийтийн тээврийн цогц төслийг хэрэгжүүлж түгжрэлийг 90 хувь шийднэ гэж Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Л.Оюун-Эрдэнэ мэдэгдсэн. Үүнд:

- Автобусны парк шинэчлэлт
- Цахилгаан соронзон галт тэрэг
- Шинэ төрлийн такси үйлчилгээ
- Агаарын такси гэж нэрлэгдэх Агаарын дүүжин тээвэр. Хотын дарга С.Амарсайханы хэлж байгаагаар агаарын дүүжин тээврийн ажил ирэх 4-р сараас эхэлнэ гэв.

Улаанбаатар хотын түгжрэлийг шийдэх шаардлагатай болоод удаж байгаа. Үүнийг хоёр янзын аргаар шийддэг, нэг нь татварын арга нөгөөх нь нийтийн тээврээ сайжруулах арга. Нийтийн тээвэр сайжруулах гэдэг нь тав тухаас гадна олдоц, хүртээмж нь ямар байх юм бэ гэдэг асуудал. Цахилгаан соронзон галт тэрэг, шинэ төрлийн такси үйлчилгээ, агаарын дүүжин тээвэр гэх шинэ төрлийн үйлчилгээ нэмэгдүүлснээр түгжрэлийг 90 хувь бууруулна гэсэн тооцоог нь үзэх хэрэгтэй. Бариад авах тоон мэдээллийг олон нийтэд хэлээгүй байна.

Агаарын дүүжин тээвэр нь сүүлийн үед эрчимтэй хөгжиж байгаа. Цанын баазын лифтийг хийдэг Австри, Францын компаниуд дэлхийн олон хотод хийсэн туршлагатай юм байна лээ. Агаарын дүүжин тээврийг ялангуяа уулархаг газруудад зам тавьсан ч хямдхан биш, мөн манайх шиг газар чөлөөлж, хүнээ нүүлгэхэд бэрхшээлтэй, дур дураараа бий болгочихсон хотын хэсгүүдэд хийхэд тохиромжтой байх.

Санхүүжилтийг нь Францын Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлээр хийхээр ярьж байгаа юм байна. Тэгэхээр Францын компаниуд орж ирж хийх байх. Тэр нь ч дээр. Энэ зээлээр авсан хөрөнгө оруулалтаа хурдан нөхөхгүй байх.

Энэ онд сонгууль болно. Одоогийн Засгийн газар болон хотын удирдлагууд ялж магадгүй, ялагдчихаж ч магадгүй. Тэгэхээр сонгуулиар гарах эрх баригчид энэ төслийг хэрэгжүүлэх үү гэдэг асуулт гарна. Харамсалтай нь манайд ийм жишээ олон. Тэдгээрийн нэг болгохгүйн тулд хамгийн баталгаатай зүйл бол иргэдийн оролцоо. Нийгмийн амьдралтай холбоотой асуудлуудыг шийдэхдээ иргэдтэй зөвшилцсөн төслүүд л удаан явдаг. Мөн хамгийн гол нь эхнээсээ ил тод байсан нь дээр. Ялангуяа хөрөнгө оруулалтын нийт хэмжээ, хэзээ орж ирэх, хэзээ авах, хэзээ төлөх, даатгалтай юу, аюулгүй байдлыг нь хэн хариуцах гэдгийг ил тод байлгах.

*Дефакто тоймын гол агуулгыг хураангуйлан бэлтгэв
Тоймын бүрэн эхийг jargaldefacto.com вебсайтаас үзэх боломжтой.*

GOOGLE STORE

APP STORE

Та “Дефакто Газет” цахим сонинг тогтмол хүлээн авахыг хүсвэл
www.jargaldefacto.com болон www.defacto.mn вебсайтад өөрийн имейлээ бүртгүүлнэ

РЕДАКЦЫН ЗӨВЛӨЛ

Ерөнхий эрхлэгч:
Дамбадаржаагийн Жаргалсайхан

Ерөнхий Редактор:
Ганбаатарын Жавзмаа

ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН БАГ

Отгонсүрэнгийн Билгүүн
Адъяагийн Тунгалаг

ХОЛБОО БАРИХ

✉ editor1@jargaldefacto.com
☎ +976 94109342
🌐 www.defacto.mn

СОНГУУЛИЙН ТОЙРОГ ХУВААРИЛАЛТ ШУДАРГА ЭСЭХ

Баасан гарагийн УИХ-ын чуулганаар УИХ-ын сонгуулийн тойрог, мандатын хуваарилалтыг хийлээ. Нийт 29 тойрогтой байх бөгөөд орон нутагт 20, хотод 9 тойрог байх гэнэ. Мандатын хувьд нийслэлд 24, орон нутагт 52 байхаар болсон. Ийнхүү мандатын тоог хуваарилахдаа сөрөг хүчин болон бусад улс төрийн намуудын саналыг тусгаагүй. Эрх баригч МАН-ын зүгээс орон нутагт илүү нэр хүндтэй учраас дахин орон нутагт харьцангуй олон тойрог хуваариллаа гэсэн шүүмжлэл гарав.

Бид эргээд харахад 7 удаа сонгууль хийсэн ба бүгдийнх нь өмнө сонгуулийн хуулиа өөрчилж байсан. Сонгууль явуулах тогтолцоо, тойрог, мандатын тоог төрийн эрх барьж байгаа нам өөрсдөдөө аль болох ашигтай байдлаар өөрчилж ирсэн гэсэн үг. Энэ нь маш харалган мөртлөө санаатай хийж байгаа үйлдэл. Манайд сонгуультай холбоотой синдром дуусаагүйг л харуулж байгаа хэрэг юм л даа. Мөн орон нутгийг хөгжүүлэхийн тулд олон тойрог хуваарилж байна гэж хууль тогтоогчид хэлж байгаа. Үгүй ээ, орон нутаг олон даргатай болсноор хөгждөггүй юм аа. Орон нутаг эдийн засгийн эрх чөлөөтэй болсноор нь хөгжинө.

СОНГУУЛИЙН ТОЙРОГ:

- Дундговь, Говьсүмбэр аймгийг нэгтгэн сонгуулийн 6-р тойрог
- Багахангай, Багануур, Налайх дүүргийг нэгтгэн сонгуулийн 21-р тойрог
- Баянзүрх дүүргийн 4, 5, 6, 8, 13, 14, 15, 16, 18, 25, 26 дугаар хороог нэгтгэн сонгуулийн 22-р тойрог
- Баянзүрх дүүргийн 1, 2, 3, 7, 9, 10, 11, 12, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28 дугаар хороог нэгтгэн сонгуулийн 23-р тойрог
- Сонгинохайрхан дүүргийн 1, 2, 3, 4, 5, 6, 20, 22, 24, 26, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 41 дүгээр хороог нэгтгэн сонгуулийн 27-р тойрог
- Сонгинохайрхан дүүргийн 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 38, 39, 40, 42, 43 дугаар хороог нэгтгэн сонгуулийн 28-р тойрог
- Бусад аймаг болон нийслэлийн бусад дүүргүүд тус бүрдээ сонгуулийн нэг, нэг тойрог байна

ТОЙРГИЙН ДУГААР	ТОЙРГИЙН ТӨВ	ХҮН АМЫН ТОО	ТОЙРОГТ НОГДОХ МАНДАТ
1	Архангай аймаг	96720	ГУРАВ
2	Баян-Өлгий аймаг	105090	ГУРАВ
3	Баянхонгор аймаг	88356	ГУРАВ
4	Булган аймаг	62214	ХОЁР
5	Говь-Алтай аймаг	58471	ХОЁР
6	Дундговь аймаг Говьсүмбэр аймаг	46628 17796	ХОЁР
7	Дорнод аймаг	80984	ХОЁР
8	Дорноговь аймаг	69304	ХОЁР
9	Завхан аймаг	72779	ХОЁР
10	Өвөрхангай аймаг	117112	ГУРАВ
11	Өмнөговь аймаг,	66722	ХОЁР
12	Сүхбаатар аймаг	62322	ХОЁР
13	Сэлэнгэ аймаг	111403	ГУРАВ
14	Төв аймаг	95662	ГУРАВ
15	Увс аймаг	84309	ГУРАВ
16	Ховд аймаг	88330	ГУРАВ
17	Хөвсгөл аймаг	133964	ГУРАВ
18	Хэнтий аймаг	77028	ГУРАВ
19	Дархан-Уул аймаг	105923	ГУРАВ
20	Орхон аймаг	105987	ГУРАВ
21	Багахангай, Багануур, Налайх дүүрэг		ХОЁР
22	Баянзүрх дүүрэг		ХОЁР
23	Баянзүрх дүүрэг		ГУРАВ
24	Сүхбаатар дүүрэг		ГУРАВ
25	Чингэлтэй дүүрэг		ГУРАВ
26	Баянгол дүүрэг		ГУРАВ
27	Сонгинохайрхан дүүрэг		ХОЁР
28	Сонгинохайрхан дүүрэг		ГУРАВ
29	Хан-Уул дүүрэг		ГУРАВ

EVSEG

Mongolian Premium Cashmere

100% Printed Cashmere
EVSEG x TSEGMED

Эх орны үнэт түүхий эд цэвэр монгол ямааны болох ноолуур, тэмээний ноосыг европын өндөр чанартай туслах материал, технологиор чанарын өндөр түвшинд боловсруулж, мэргэжлийн ажилчид инженерүүд, дизайнеруудын сэтгэл шингэсэн ур ухаанаар бүтээгддэг, үндэсний брэнд компани юм.

Эвсэг | Нирун брэндийн үйлдвэрийн төв дэлгүүр нь 1,720 м.кв бөгөөд сүлжмэл, нэхмэл, оёмол бүтээгдэхүүний 1,500 гаруй загвар, өнгөний өргөн сонголттойгоор хэрэглэгчиддээ үйлчилж байна. Ноолуурын үйлдвэр нь анхан шатнаас эхлэн эцсийн бэлэн бүтээгдэхүүн хүртэлх бүх дамжлагатай, нийт 900 гаруй ажилчидтай цогц үйлдвэрлэл явуулдаг.

ҮЙЛДВЭРИЙН ТӨВ ДЭЛГҮҮР

Зайсан явах замд, Богдын хааны
ордон музейн баруун урд
Tel: 11 343595, 9995 3027

ЭВСЭГ | НИРУН ДЭЛГҮҮР

Төв номын сангийн хойно
/ хуучнаар "Бамбарууш кафе" /
Tel: 11 330217, 9995 3027

УЛСЫН ИХ ДЭЛГҮҮР САЛБАР

Улсын их дэлгүүр 2-р давхар
Tel: 11 343595, 9995 3027